

YUQUMLI KASALLIKLAR, XUSUSAN GEPATIT VA OITS BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA PARODONT TO‘QIMASI HOLATINI BAHOLASH

Kurbanova Aziza Kuvandikovna

kurbanovas.az@gmail.com

EMU University

Annotatsiya

Yuqumli kasalliklar inson organizmiga tizimli ta'sir ko'rsatib, og'iz bo'shlig'i to'qimalarida, ayniqsa parodont to'qimasida jiddiy patologik o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Virusli gepatitlar va orttirilgan immun tanqisligi sindromi (OITS) immun tizim faoliyatining susayishi, mikrotsirkulyatsiya buzilishi va to'qima trofikasining yomonlashuvi bilan kechadi. Ushbu maqolada gepatit va OITS bilan kasallangan bemorlarda parodont to'qimasining klinik holati, yallig'lanish jarayonlarining xususiyatlari hamda diagnostika va baholash mezonlari keng tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: parodont to'qimasi, yuqumli kasalliklar, gepatit, OITS, immun tanqislik, parodontit.

Аннотация

Инфекционные заболевания, в частности вирусные гепатиты и синдром приобретённого иммунодефицита (СПИД), оказывают выраженное системное влияние на организм и сопровождаются патологическими изменениями в тканях пародонта. Иммунодефицит, нарушения микроциркуляции и трофики тканей способствуют развитию тяжёлых воспалительных процессов. В статье представлена комплексная оценка состояния пародонтальных тканей у пациентов с гепатитом и ВИЧ/СПИД.

Ключевые слова: пародонт, инфекционные заболевания, гепатит, ВИЧ/СПИД, воспаление.

Abstract

Infectious diseases, particularly viral hepatitis and acquired immunodeficiency syndrome (AIDS), have a systemic impact on the human body and lead to significant pathological changes in periodontal tissues. Immunosuppression, impaired microcirculation, and tissue trophic disorders contribute to the progression of periodontal diseases. This article provides a comprehensive assessment of periodontal tissue conditions in patients with hepatitis and HIV/AIDS.

Keywords: periodontal tissues, infectious diseases, hepatitis, HIV/AIDS, periodontitis.

Kirish

Yuqumli kasalliklar hozirgi zamon tibbiyotida eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Virusli gepatitlar va OITS surunkali kechishi, immun tizimga salbiy ta'siri hamda ko'p sonli asoratlar bilan namoyon bo'ladi. Ushbu kasalliklar nafaqat ichki a'zolar faoliyatini, balki og'iz bo'shlig'i to'qimalari holatini ham jiddiy ravishda o'zgartiradi.

Parodont to'qimasi tashqi muhit bilan doimiy aloqada bo'lgan murakkab biologik tizim bo'lib, immun holatdagi har qanday o'zgarishlarga sezgir hisoblanadi. Shu bois yuqumli kasalliklar bilan og'rigan bemorlarda parodontal kasalliklar og'ir kechishi, tez rivojlanishi va davolashga qiyin bo'lishi bilan ajralib turadi. Mazkur holatni ilmiy jihatdan baholash va tahlil qilish amaliyot uchun muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, immun tanqis holatlar parodont to'qimasida yallig'lanish jarayonlarining nazoratsiz rivojlanishiga sabab bo'ladi.

OITS bilan kasallangan bemorlarda CD4+ limfotsitlar sonining kamayishi mahalliy immun himoya mexanizmlarini zaiflashtiradi. Natijada og‘iz bo‘shlig‘ida shartli patogen mikroflora faollashib, gingivit va parodontitning og‘ir shakllari rivojlanadi.

Virusli gepatitlarda esa jigar faoliyatining buzilishi qon ivish tizimi, oqsil va vitamin almashinuviga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Bu holat parodont to‘qimasida qon ketishga moyillik, shilliq qavatning regeneratsiya qobiliyati pasayishi va yallig‘lanish jarayonlarining cho‘zilishiga olib keladi. Ayrim mualliflar gepatitli bemorlarda surunkali parodontit sog‘lom aholiga nisbatan ancha ko‘p uchrashini ta‘kidlaydi.

Shuningdek, adabiyotlarda yuqumli kasalliklar va parodont kasalliklari o‘rtasida ikki tomonlama bog‘liqlik mavjudligi qayd etilgan. Parodontal yallig‘lanish organizmda umumiy intoksikatsiyani kuchaytirib, infeksiyon jarayonlarning og‘irlashishiga xizmat qilishi mumkin.

Metodologiya

Tadqiqot davomida gepatit va OITS tashxisi qo‘yilgan 50 nafar bemor klinik-stomatologik ko‘rikdan o‘tkazildi. Bemorlarning yoshi 18–60 yosh oralig‘ida bo‘lib, 28 kishi erkak va 22 kishi ayollar edi. Barcha bemorlardan informatsiyalashgan rozilik (informed consent) olindi.

Bemorlarning parodont to‘qimasi holati quyidagi mezonlar bo‘yicha baholandi:

1. Gingivit indeksi (GI) — parodont yallig‘lanish darajasi.
2. Qon ketish indeksi (BOP) — parodont to‘qimasining sezgirligi va yallig‘lanish holati.
3. Parodontal chuqurlik — tishlarning parodont qalqonidagi tirnoqcha chuqurligi (mm da).

4. Tishlarning harakatchanligi — parodont to‘qimasining funksional barqarorligi.

Shu bilan birga, bemorlarning immun statusi, qon glyukoza darajasi, jigar faoliyati, virus yo‘llanmalari klinik ko‘rsatkichlari ham hisobga olindi. Tahlil jarayonida statistik metodlar qo‘llandi:

- Ma’lumotlarning o‘rtacha qiymatlari va standart xatolar ($\text{mean} \pm \text{SD}$) hisoblandi.
- Gruppalar orasida farqning ahamiyatligi t-test va ANOVA usuli bilan tekshirildi.
- Parodont chuqurligi va immun status ko‘rsatkichlari orasidagi korrelyatsiya Pearson correlation coefficient orqali baholandi.

Bu metodologiya tadqiqot natijalarining obyektiv va ilmiy asoslangan bo‘lishiga imkon berdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shunday aniqlandi:

- Gingivit: 50 bemorning 38 nafarida (76%) gingivit belgilari aniqlandi. Belgilarning og‘irligi immun statusga bog‘liq edi: CD4+ limfotsitlar soni 200 dan kam bo‘lgan bemorlarda yallig‘lanish darajasi yuqori bo‘ldi.
- Qon ketish: Bemorlarning 30 nafarida (60%) parodont to‘qimasi oson qon ketishga moyil edi. OITS bilan kasallanganlar gepatitlilarga nisbatan 1,5–2 barobar ko‘p qon ketish holatini namoyon qildi.
- Parodontal chuqurlik: O‘rtacha chuqurlik $4,2 \pm 1,1$ mm bo‘lib, immun tanqislik darajasi yuqori bo‘lgan bemorlarda $5,1 \pm 0,9$ mm gacha yetdi.

- Tishlarning harakatchanligi: 50 bemorning 15 nafarida (30%) tishlar harakatchanligi oshgani aniqlandi, asosan OITS bilan kasallanganlarda.

- Korrelyatsiya tahlili: CD4+ limfotsitlar soni va parodont chuqurligi o'rtasida -0.68 korrelyatsiya aniqlandi ($p < 0.01$), bu immun status pasaygan sari parodont buzilishining ortishi bilan bog'liqligini ko'rsatadi.

Qisqacha qilib aytganda, immun tanqislik darajasi va virusli gepatitning klinik ko'rsatkichlari parodont to'qimasining holatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi va asoratlarning og'ir kechishiga sabab bo'ladi.

Muhokama

Olingan natijalar yuqumli kasalliklar, ayniqsa gepatit va OITS, parodont to'qimasi holatiga katta ta'sir ko'rsatishini aniq ko'rsatdi. Immun tizimning susayishi parodont to'qimasidagi yallig'lanish jarayonini nazoratsiz kuchayishiga, mikrotsirkulyatsiyaning buzilishi esa to'qimalarning trofikasini va regeneratsiya qobiliyatini pasayishiga olib keladi. Shuningdek, CD4+ limfotsitlar soni kamaygan bemorlarda parodont chuqurligi va qon ketish indeksi yuqori bo'lib, immun tanqislik va parodont buzilishlari o'rtasida statistik ahamiyatli bog'liqlik aniqlandi ($r = -0.68$, $p < 0.01$). Bu natija boshqa olimlarning xulosalari bilan muvofiq: OITS va yuqumli kasalliklar parodontal asoratlarning og'ir kechishiga olib kelishi mumkin (Preshaw et al., 2019; Ivanova, 2019).

Gepatitli bemorlarda esa qon ketishga moyillik, shilliq qavatning rangi va parodont chuqurligida sezilarli o'zgarishlar qayd etildi. Bu holat jigarning metabolik va sintez funktsiyalari bilan bog'liq bo'lib, parodont to'qimasining tiklanish qobiliyatini pasaytiradi. Shuningdek, yallig'lanish jarayonining uzoq davom etishi bakteriyalar va viruslarga qarshi mahalliy immun himoya mexanizmlarini kamaytiradi, bu esa infeksiya xavfini oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yuqumli kasalliklar bilan kasallangan bemorlarda parodont asoratlarini erta aniqlash va profilaktika choralarini olib borish zarur.

Stomatologik yordam kompleks va individual yondashuv asosida amalga oshirilishi kerak: parodontal to'qimalarni klinik nazorat qilish, bakteriya florasini kamaytirish, yallig'lanishga qarshi dori vositalari qo'llash va immun statusni hisobga olish.

Bundan tashqari, olingan ma'lumotlar tez-tez monitoring va multidistsiplinar yondashuvning ahamiyatini tasdiqlaydi. Bemorlarning stomatologik holati gepatit va OITS davolash jarayoni bilan hamohang bo'lishi kerak, bu orqali parodontal asoratlarning xavfi sezilarli darajada kamayadi.

Shu bois ushbu topilmalar klinik amaliyotda stomatologlar, infeksionistlar va terapevtlar o'rtasidagi hamkorlikning muhimligini ko'rsatadi.

Xulosa

1. Parodont to'qimasi holati: Gepatit va OITS bilan kasallangan bemorlarda parodont to'qimasi yallig'lanish va destruksiyaga sezilarli ravishda moyildir. OITSda asab va immun holati bilan bog'liq nekrotik jarayonlar ko'proq uchraydi, gepatitda esa qon ketish va trofika buzilishlari aniqlanadi.

2. Immun status va parodont buzilishlari: CD4+ limfotsitlar soni kamaygan bemorlarda parodont chuqurligi va yallig'lanish darajasi yuqori bo'ladi, bu yuqumli kasalliklarning parodontal asoratlarga olib kelishini ko'rsatadi.

3. Klinik tavsiyalar: Erta diagnostika, immun holatni hisobga olgan holda individual va kompleks davolash, muntazam stomatologik nazorat parodontal asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

4. Profilaktika va monitoring: Yuqumli kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarda parodont to‘qimasi holatini doimiy monitoring qilish, gigiyena choralarini kuchaytirish va davolash strategiyasini bemorning umumiy klinik holatiga muvofiq shakllantirish lozim.

Ushbu tahlil natijalari klinik amaliyotda stomatologlar va infeksiyonistlar uchun muhim qo‘llanma bo‘lib, parodontal asoratlarning oldini olish va og‘irlashishini kamaytirishda asosiy yo‘nalishlarni belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Preshaw, P. M., et al. (2019). Periodontitis and systemic diseases. *Journal of Periodontology*, 90(10), 106–114.

2. Taylor, G. W., & Borgnakke, W. S. (2017). Periodontal disease and systemic health. *Journal of Clinical Periodontology*, 44(3), 229–237.

3. Gupta, N., et al. (2020). Oral manifestations in immunocompromised patients. *International Journal of Dentistry*, 2020, 1–7.

4. Smith, J. (2021). Infectious diseases and oral health. *Medical Review*, 16(2), 98–104.

5. Ivanova, L. N. (2019). Periodontal changes in HIV patients. *Clinical Dentistry*, 11(4), 60–65.